

Tizenegy fiatal költő első kötete

F e h é r F e r e n c

A noviszádi Szerb Matica kiadásában tizenegy fiatal költő első kötete jelent meg egy esztendő leforgása alatt. Forogatom, újra olvasgatom a fekete fénymázás, fűzetvékonyságú, számozott példányszámokat, amelyeket a szerkesztő Miroslav Antić gondossága és a könyveket fizlése köntösbe öltöztető Horovic Iván szakértő igyekezete tett még vonzóbbá

Az első kötet, a költő első fecskéje mindig vonzó, felködlő tájak hírnöke. Tavaszváró, meleg kíváncsiság kell hozzá, hogy türelemmel és fészekrakó hittel társuljunk repdeső csiripeléséhez, s hangjából kivehessük az örökegy melódiák rejtett hangjegyeit.

Ne haragudjanak e tetszetős gondolatvezetésért az „Első kötetem”-sorozatának azok a fiatal poétái, akik talán már tizennyolcévesen is banálisnak tartják a virágos beszédet; akiknek a modern életérzés atom-szörnyetege diktálja a dadogó, dőre szavakat; s akik talán kissé pózból, kissé jogosan, nem úgy írnak a tavaszról sem, ahogyan szívük szerint írni szeretnének. S ne haragudjanak, ha az a látatlan olvasó mégis a szívük dobbanását keresi az frásjellek nélkül, dacos, kócos komolysággal rótt sorok útvesztőiben... A tehetséget

és az egyéniséget keresem ebben a tizenegy kötetben; azt a minden mástól megkülönböztető hangvételt, ami minden idők fiatal művészeinek erőt és hitet adott ahhoz, hogy írjanak a nagyok után is, mert tudták, hogy ha ők írnak a tavaszról, akkor úgy írnak, ahogyan sem nagyok, sem középszerűek nem írhattak.

Az érdekes sorozatban nyilvánosságra lépő fiatal szerzők legfiatalabbika, Jasna Melvinger tizenkilenc éves; a sorozat „veteránja”, a szarajevói Esad Velić pedig harmincegy. Elmondhatjuk tehát, hogy mindannyian ahhoz a költőnemzedékhez tartoznak, amely a háború, illetve a felszabadulás után, javarészt a mai, élő jugoszláv irodalom áramlásában végezte első karcsapásait.

Ilyen összefoglaló elemzéskor önkéntelenül is hajlamos az ember, hogy elsősorban a közös vonásokat, a nemzedék sajátos arculatát kutassa. S erre a tizenegy fiatal jugoszláv költőre épp az a legjellemzőbb, hogy különböznek egymástól.

Amikor megállapítom, hogy más-más az életérzésük és a hangjuk, akkor, természetesen, csak az individuális eltérésekre, az Én megkülönböztető jegyeire gondolok. Bátorsággan, a mondani-

való szabad, gátlástalan megformálásában mindnyájan egyek.

Javarszt egyetemi hallgatók és fiatal újságírók. Vagy egyidőben igyekeznek megfelelni mind a két helyen: az egyetem padsoraiban is, meg a szerkesztőségek taposóalmában is, ahogy mi tettük valaha; s nyilván épp úgy a rolációsgépek rabszolgái lesznek majd, még diplomavizsgájuk előtt, mint ahogy minket is megmérgezett a nyomdafestékiltatos hajnali lap és a havifizetés kísértő démona, valaha, húszeves korunkban. Egyikükkel-másikkal találkoztam is már: Jasna Melvingerrel, például, a jugoszláv költészet idei fesztiválján, Ohridban. Nem tudott rólam semmit, s én sem tudtam, hogy egy városban élünk, s hogy pár hónapja jelent meg első kötete. A Sveti Naum-kolostor felé tartó kirándulóhajó korlátjának dőlve beszélgettünk, költészetről, fiatal magyar költőkről és fiatal szerb költőkről; terveiről és ars poeticájáról; és arról, hogy hol lesznek a hajó-kürtő tövében dünyögő „öregek”, amikor ő tizedik verseskönyvét adja majd nyomdába... Tudom, találkoztam már a többiekkel is: az eszpresszó „vacsorajászlának” dőlve, esti mozi után; valamelyik színházi bemutató estélyiruhás közönségének tarka diákszigetében; találkoztam velük és nem vettem észre őket. Jó, hogy életjelt adhattak magukról ezekkel a füzetnyi, feketeköntösű első kötetekkel, melyeket nem észre venni, nem szólni róluk, több lenne mulasztásnál.

A költészet egyiküknek-másikuknak egyelőre csak szép kedvtelés, játék; de sosem öncélúság. Mintha asszociatív, telített életérzésük eleve megvédené őket a fiatalokra oly jellemző, kamaszos szenzibilitású költőieskedéstől.

A lány lírai hangszerelésű expresszív Gojkó Janjuševićől a klasszikus életérzésű Vlada Stojšinig, valamennyien mondanivalós fiatalok, de tehetségben, költői felkészültségben igen különbözők.

Petar Pajić, aki talán a legtehetségebb közöttük, így ír „Háború” című versében:

*ott dohog alattomosan a súlyedti [hajókban,
szorongatón,
fekete rettegéssel,
sehol soha még nem ért véget,
alászállt az elesettek sirtódreibe,
átköltözött homlokom temetőjébe,
megfészkelte a tengerbefúllat tengerészek
[állkapcsa közt,
leng mint a madártíjlesztő a harctereken
a Kolubara és Kozara táján,*

*ott bújík meg az elváltasztott szerelmesek [közt,
a bombákban, a gránátöltcsérekben,
a pincék alagsorán,
meredien figyelő pók a mérgezett [agyakban.*

*A háború továbblépdel valaki falábával,
s abban a fában ott vannak az ágyúk
és kórházi ágyak.*

*A háború rettenetesen megrabolt valaki- [ket a halállal.
A háború még sehol soha nem ért véget.*

Valamennyiükre jellemző, hogy kedvelik a kőtetlen verselést, s ez olykor (pl. Miloš Nikolić verseiben) prózai da-gályosságra és a költői szöveg elszín-telenedésére visz. Az aprólékos, gondos munkálkodás a művészi szövegen — nem tartozik mindannyiuk írói alkatá-hoz. Írói alkatról, művészi hitvallásról talán korai is lenne beszélünk e ti-zenegy fiatal költővel kapcsolatban, hi-szen a szándék és a verselő ösztön, a közlés vágya majd csak ezután olvad bennük egygé a megkülönböztető egyé-niség jeleivel.

Gojko Janjušević: „A hangyák ész-revétlen távoznak” c. kötete noszal-gikus, de őszinte lírát sejtet; egy érzé-keny, mindenre szubjektíven visszaha-tó fiatal élet szólam meg e versekben, s legtöbbszőr csak a végig nem vezetett gondolatok, a belső kivetítések halk rezdülései jelzik a mondanivalót.

*Álomkosaras gyermek vagyok
aki mindent szeret
a lombot mely bearanyozza majd az [estet
valaki ablakában
s ezt a kőrísfát is amely mindig valami [fájt okoz
s pillantásával lehetetnyi
gyermekmosolyomhoz menekül.*

*mindannyian elmegyünk majd valamerre
és szemerkélünk majd a pillák esőivel
s mégiscsak emlékezik majd ránk
egy-egy leány vagy utca*

*könnyű nyomokat hagyunk utánunk
[mint az őszi lombok*

*s talán találkozunk majd ismét ha [zöldül
és levelet hajt az ág
vagy tán az utolsó állomáson
elkerüljük egymást.*

Pavle Kićevac verses prózája, („Mint-ha nem lenne vége”), amelyet a szer-ző „regénynek” nevez, egy koraérett gyermekkorral való leszámolás, a fel-törő emlékek és érzékelések vízióin ke-resztül... Írásán erős Rimbaud-hatás érezhető.

Branislav Kupusinac: „Álmo-k abron-csa” c. versesfüzete lírai meditatásokat

tartalmaz — szerelemről, életről, távozásról és örök várakozásról, egy tisztultabb, emelkedettebb életigény nem annyira forró, mint langyos követelésével...

Íme, egyik jellegzetes verse: „Felejsd el a mindennapi nyelvet”.

Próbáld hetenként egyszer
elfelejteni a mindennapi nyelvet,
próbáld hasonlítani a hold udvarához,
a déli szelekhez, a sétákhoz és
[ölelésekhez,
próbáld megszeretni a virágosbóltot a
[Földieper-téren,
próbáld megcsókolni a madarakat és a
[folyó hullámain,
próbáld egyként mosolyogni rózsákkal
[és gyermekpelenkákkal
próbáld felszippantani az első szőlőt
[levét,
próbáld meg-nem-érinteni elmenőben a
[port,
melyet a Régiék hagytak,
próbáld elfelejteni anyagtalan
[születésed
az álmokban és az álmokért,
próbáld nem gondolni
elkerülhetetlen távozásodra
a csend sötétjébe,
próbáld elfelejteni a kísérteties
[újságcímeket
és a szomszédod beretváját,
próbáld, próbáld, próbáld,
próbáld megtanulni a lombok beszédjét,
próbáld meg,
s minden utcasarkon egy Péntekre
[bukkansz.

Esad Velić nemcsak az egyik legtehetségesebb, hanem egyuttal a tizenegy fiatal költő között a leggyakorlottabb verselő is. Metaforákban gazdag költé-

zetéből itt közlünk fzelítőül egy verset: „Találka”.

Egy hátamra repülő levél följegyezte
[a szelek nevét.
Az a hangya túlságosan közel volt
[hozzánk
s így nem láthatott bennünket.
Egy madár csattogva nevetett pőre
[karomon, melyet nem fedett tollazat,
míg a patak tovazsuborogta
[arcunkról az időt.
Két lapockája között
a fű a tavaszi bőkődöste.
A föld nem engedett el bennünket
[magától.

Az „Első kötetem” sorozatának további köteteit és a szerzőket csak megemlíthetjük: Vlada Stojšin: „Trójai faló”, Petar Pajić: „Nappal”, Miloš Nikolić: „Az ember távolról kicsinynek látszik”, Jasna Melvinger: „Vízvirág”, Milan Kolundžija: „Kirándulás a nappal tájaira”, Dušan Belča: „Mocsarak”, Stojanka Grozdanov: „Az utolsó hír”.

Pályájuk további alakulása majd megmutatja, hányan tudnak közülük kilábalni a kezdő költők hibáiból, s okos önmérséklettel, szigorú önkritikával, esztétikai elmélyültséggel fejlesz-tik-c tovább tehetségüket.

Végső megállapításul csak ennyit: költői tendenciáik azzal a megkapó őszinteséggel jutnak kifejezésre, ahogyan csak azok írhatnak, akik nem érzik, és nem is éreznek soha maguk fölött valamely hivatalosan elfogadott irodalompolitika damoklesz-kardját.

